

Budućnost uz CAR

Novinari koriste baze podataka, spreadsheet programe, softver za statističku analizu i sisteme geografskih informacija da bi analizirali podatke i otkrili nove priče

Godine 1993. uragan Endrju je opustošio oblast grada Majamija. Dok je većina novinara *Miami Herald-a* nedjeljama pisala o šteti od 16 milijardi dolara, raščičavanju ruševina i ljudima koji su ostali bez domova, veteran novinarstva Steve Doig je pokušao da shvati zašto je načinjeno tako mnogo štete.

Novinari *Herald-a* su primijetili da su neka naselja uništena dok su druga ostala netaknuta. Koristeći vladinu bazu podataka o šteti i bazu podataka lokalnih vlasti o starosti kuća, Doig je došao do na prvi pogled nelogičnog zaključka da su novije kuće više stradale od starijih. Istraživanje koje je

proveo *Herald* završilo se serijom članaka koji su pokazali da su vladini službenici vremenom "olabavili" građevinske propise i da

Computer-assisted reporting ili skraćeno CAR se jednostavno definiše kao korištenje kompjutera i softvera za analizu podataka pri radu na novinarskoj priči

se nisu obazirali na lošu građevinsku praksu. Posljedica ovog nemara bila je ogromna šteta i mnogo izgubljenih života u naletu uragana.

Miami Herald je za ovu seriju članaka dobio Pulicerovu nagradu, najprestižniju nagradu u američkom novinarstvu.

Doigovo istraživanje ne bi bilo moguće bez poznavanja skupa vještina koje su poznate pod imenom novinarstvo uz korištenje kompjutera (*computer-assisted reporting* ili skraćeno CAR).

CAR se jednostavno definiše kao korištenje kompjutera i softvera za analizu podataka pri radu na novinarskoj priči.

U posljednjih deset godina širom SAD-a, a odnedavno i u Evropi, uz pomoć ovih vještina urađeno je na hiljade priča. Novinari koriste baze podataka, spreadsheet programe, softver za statističku analizu i sisteme geografskih informacija da bi analizirali podatke i otkrili nove priče. One su posebno moćne jer se bave temama

sa kojima vlasti ili nisu upoznate, ili ih ignorišu.

Evo nekih primjera:

- Jennifer LaFleur iz *San Jose Mercury News* je koristila bazu podataka koju su održavali zoološki vrtovi da bi pokazala da su mnoge egzotične životinje u zoološkim vrtovima prodavane lovištima gdje su lovci dobro plaćali da bi ih ubijali iz zabave.

- List *St. Louis Post-Dispatch* je koristio bazu podataka umrlih i bazu podataka glasača da bi pokazao da su mrtvi glasali u obližnjem gradu, što je ukazalo na to da je ova vrsta izborne prevare naširoko rasprostranjena.

Statistički paketi

Statistički paketi kao što je SPSS odavno se koriste u društvenim naukama, ali ih sada veoma uspješno koriste i novinari.

Iako je za korištenje statističkih alata potrebno nešto stručnog znanja, kada se savladaju oni mogu biti od suštinskog značaja u nastojanju da se čitaocima, gledaocima i slušaocima pomogne da razumiju svijet oko sebe.

Na primjer, novine su analizirale rezultate školskih testova da bi vidjele zašto neke škole imaju slabije rezultate od drugih. Koristeći regresivnu analizu novinari mogu da utvrde koji parametri utiču na loš uspjeh na testovima. Mogu da procjene kako porodični prihodi, etnička pripadnost učenika, plata nastavnika ili politika škole utiču na rezultate koje učenici postižu.

Spreadsheet tabele

U istraživačkom novinarstvu postoji stara izreka: prati trag novca. To znači da pri radu na priči treba dobro da obratimo pažnju na put novca. Ko ga troši. Ko ga dobija. Ko ga želi.

Spreadsheet tabele su alat koji koriste računovode da bi pratili novac. Omogućavaju lako operisanje velikim brojem cifara. Pomažu vam da organizujete podatke tako da iz njih možete da izvučete što više zaključaka za sebe i svoje čitaoce i gledaoce.

Budžeti se često čuvaju u ovom obliku. Možete ih dobiti od svojih izvora ili ih naći na Webu. Budžet Sarajevskog kantona je na primjer dostupan na Webu.

- *Associated Press* je analizirao završne arhive i arhive zaposlenih da bi našao nastavnike koji su radili u školama iako su služili kaznu zbog zločina koji uključuju nasilje, a koji su u nekim slučajevima počinjeni i nad djecom.

- Novinari širom SAD redovno analiziraju podatke o donacijama političkim kandidatima što često pokazuje da kandidati predlažu i glasaju za zakone koji direktno pomažu njihovim donatorima.

Svim ovim pričama je zajedničko to da ih je nemoguće uraditi "ručno". U gore pomenutoj priči agencija *AP* je koristila relaciju bazu podataka da bi uporedila imena i datume rođenja više od milion zatvorenika sa istim podacima za više od 200.000 nastavnika. Za ovu analizu trebali su dani, ali nikako godine što bi bio slučaj da su se imena poredila bez pomoći kompjutera.

Danas većina američkih medija ima bar jednog specijalistu za CAR, a veći listovi i stanice imaju odjeljenja za CAR sa po pet i više novinara. Za CAR se dodjeljuju mnoge ugledne nagrade u

Internet

Danas je najbogatiji izvor informacija u svijetu. Sastoji se od milijardi web strana pohranjenih na kompjuterima širom svijeta. Na tim kompjuterima su i milioni baza podataka od kojih se neke mogu "skinuti" i obradivati pomoću odgovarajućeg softvera.

Ipak, Internet nije lak za korištenje jer nema centralnog tijela koje bi ga kontrolisalo, a takođe niko ne indeksira sve te milijarde web stranica koje se neprestano mijenjaju. Zato je na novinarima da nauče sofisticiranije načine 'odvajanja žita od kukolja'.

IREX ProMedia i druge nevladine agencije obučavaju novinare u Bosni i Hercegovini upravo toj vještini. Na stotine novinara je već naučilo kako da koristi Bulove operatore i mašine za pretraživanje da bi našli tačno ono što im treba.

Baze podataka

One su moćno oružje koje pomaže novinarima da rukuju podacima na jeftiniji i brži način. Pomoću njih oni relativno lako mogu da sortiraju, filtriraju i obrađuju velike količine podataka. Omogućavaju poredenje jedne varijable sa nizom drugih. Tako se baza podataka o zaustavljanju vozila od strane policije može posmatrati po etničkoj pripadnosti vozača da bi se vidjelo da li su vozači određene nacionalnosti češće kažnjavani nego ostali.

Relacione baze podataka omogućavaju kombinovanje dvije baze na zanimljive načine. Tako ih novinari najčešće i koriste. One se mogu ukrstiti iako nisu predviđene za to, i to uz pomoć nekih zajedničkih parametara kao što su ime i dan rođenja.

Na primjer, novinar Paul Adrian je ukrstio bazu podataka presuda za vožnju u pijanom stanju sa bazom podataka vozača kola hitne pomoći da bi pronašao vozače koji su često pravili ovaj prekršaj i tako ugrožavali živote svojih ionako nesrećnih putnika.

Sjedinjenim Državama, a sada se i predaje na većini odsjeka za novinarstvo.

Najznačajnija organizacija u svijetu ko-ja se bavi obukom i promoviranjem CAR-a je *Nacionalni institut za novinarstvo uz korištenje kompjutera (National Institute for Computer-Assisted Reporting www.nicar.org)* čije je sjedište na odsjeku za novinarstvo *Univerziteta u Mizuriju*. *NICAR* je obučio na hiljade novinara širom svijeta u korištenju kompjutera u novinarstvu. *Danski institut za novinarstvo uz korištenje kompjutera (Danish Institute for Computer-Assisted Reporting ili DICAR www.dicar.org)* osnovan je 1999. po uzoru na *NICAR* i obučavao je i novinare u Bosni i Hercegovini i na Balkanu.

Postoji pet vještina ili alata kojima se novinar koji koristi kompjutere u radu obično služi. To su Internet, spreadsheet tabele, programi za rad sa bazama podataka, programi za statističku analizu, i sistemi geografskih informacija - skraćeno GIS. Kratki opis svakog od ovih alata pročitajte u okvirima.

Iako su neki od ovih alata komplikovani, nijedan nije toliko komplikovan da ga sposoban novinar ne bi razumio. Na stotine novinara u Americi i Evropi svakodnevno se obučava i koristi ih u radu. Ove će vještine stići i na ove prostore. Koliko će se uspješno primjenjivati zavisi od ovdašnjih novinara.

Drew SULLIVAN, novinar
drew@drewsullivan.com

Sistemi geografskih informacija

GIS sistemi su najnoviji alat u radionici novinara koji koristi kompjutere u radu. Omogućavaju novinarima da informacije predstave geografski.

Tako se baza podataka saobraćajnih nezgoda u Sarajevu može predstaviti mapom na kojoj je svaka nezgoda označena tačkom. Čitaoci tako lako mogu da uoče koji su najopasniji dijelovi saobraćajnica u gradu.

Godinama su stanovnici Medisona u državi Viskonsin slušali kako se stopa kriminala u gradu povećava. Međutim, kada su novinari napravili mapu krivičnih djela, otkrili su da su sva koncentrisana u području od jednog kvadratnog kilometra. Van tog područja stopa kriminala je zapravo opala. Koristeći ove podatke list je pokazao policiji kojim dijelovima grada treba više da se pozabave.